

februari

..... waar men elkaar ontmoet

PLEIN 1957

van mens tot mens

Gesprek tussen humanisten en christenen over

★ HUMANISME ★

Dr. D. H. PRINS : Is de moderne humanist religieus?

Prof. Dr. A. A. VAN RULER : Uw en Mijn Kern

Drs. R. SLOT : Geen systeembouw

Prof. Dr. J. H. WALGRAVE : Licht en Schaduw

Mr. H. B. J. WASLANDER : Het moderne humanisme

Wij behoren tot de Katholieke Kerk. Uit eerlijke overtuiging. We wensen ons echter in die Kerk en in die eerlijke overtuiging niet op te sluiten. We weten, dat er in onze omgeving, in onze stad, in ons land, onze wereld, allerlei oprechte mensen zijn, die het niet helemaal met onze levensbeschouwing eens zijn. Op zeer veel belangrijke punten zijn ze het wél met ons eens, b.v. op het punt van de noodzaak van rechtvaardigheid, eerlijkheid, naastenliefde, dienstbaarheid, menselijkheid. Soms ook op het punt van de aanwezigheid in wereld en geschiedenis van een persoonlijke God en een bevrijdende Christus. Van al deze mensen mogen wij ons niet afzijdig houden.

Op eigen initiatief willen wij daarom de anderen ontmoeten, om samen met hen na te denken, te praten en te handelen. Wij willen, dat men ons als katoelieke mensen kent en dat wij de anderen kennen als behorende tot ónze mensengemeenschap.

Daarom: we stellen ons in onze aktie en in dit blad NIET ten doel „bekeringen” te maken of „zieltjes te winnen”. We stellen ons WEL ten doel (op de eerste plaats bij onszelf) gemeenschapsbesef te bevorderen, over alle grenzen van kerk en levensovertuiging heen. In ontmoetingen van mens tot mens.

Van deze doelstelling uit hebben we onze aktiviteit „Plein 1957” genoemd. „Plein” om de openheid naar alle kanten, de ruimte en de vrije toegang te suggereren; „1957”, om te doen uitkomen dat het NU te doen is, dat we NU samen, in onderling gesprek en optreden, bezig zijn om tot elkander te komen.

HUMANISME

„Waar is de pijl?

„Wie heeft hij getroffen, temidden van die duizenden toeschouwers?

„De kruier, de typiste, de lichtmatroos, 't opzichtige blondje

„Niemand weet het; en ik, die ook tussen die kijkers stond

„Zou toch zo graag eens een praatje maken met de geraakte.

In het hart van de wereld, Piccadilly Circus in Londen, staat op een voetstuk de boogschutter EROS, die deze vragen aan de dichter Paul Dehn ingeeft.

Dat lijkt een goed beeld van deze tijd, want velen zijn op zoek naar de mens, die door de pijl der liefde is geraakt.

Wordt dat zoeken in onze dagen ook niet typisch gepresenteerd door het moderne humanisme?

Over deze stroming spreken zich in dit nummer moderne humanisten en christenen uit.

De roeping van de mens is mens te zijn.

MULTATULI

HET MODERNE HUMANISME

Het is geen gebrek aan waardering voor de bereidheid van de redactie van Plein 1957 om haar kolommen open te stellen voor een positieve uiteenzetting omtrent het moderne humanisme, wanneer ik begin met te zeggen dat de mij toegemeten ruimte onvoldoende is om werkelijk een beeld te geven van het vele, dat onder „modern humanisme” pleegt te worden samengevat. Misschien is dat wel zo vanzelfsprekend en ook voor elke lezer wel zo duidelijk, dat het in zoverre ook ongezegd had kunnen blijven. Ik laat de opmerking toch voorafgaan, omdat ik er enigszins de nadruk op wens te leggen dat er binnen dat moderne humanisme zodanige nuances en verschillen zijn en dat humanisten onderling nog wel zoveel uiteenlopen, dat zij ongetwijfeld een zelfde hun voor de uiteenzetting van hun inzichten toegemeten ruimte aanmerkelijk verschillend zouden gebruiken. Ik wil thans trachten van die ruimte het naar mijn opvatting beste gebruik te maken.

Voor mij dan wordt de humanistische levensovertuiging voor alles gekenmerkt door het pogen om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens en zonder uit te gaan van bijzondere openbaring. Ik wil geenszins beweren, dat hiermede het belangrijkste gezegd is omtrent het moderne humanisme, maar wel is hiermede het belangrijkste onderscheidende principe van het moderne humanisme aangegeven ten opzichte van andere levensovertuigingen, met name t.a.v. de godsdiensten. Bijzonder duidelijk is dat het geval als gezegd wordt: „zonder uit te gaan van bijzondere openbaring”, maar eigenlijk ligt hetzelfde reeds besloten in en wordt hetzelfde reeds bedoeld wanneer het moderne humanisme wordt aangeduid als een *pogen* om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens. Het humanisme gaat er namelijk van uit, dat alles wat wij omtrent leven en wereld weten, wij slechts kunnen weten krachtens onze menselijke vermogens. Die vermogens zijn van verschillende aard; zowel het gevoel, de wil en de intuïtie als het verstand behoren ertoe, maar het is toch altijd *menselijk* geestesleven, dat menselijke ervaring verwerken moet. Het kost de humanist allerm minst moeite de beperktheid van de menselijke vermogens toe te geven. Ook weet hij, dat bij de mens maar al te vaak de wens de vader van de gedachte is en dat drogredenen hem niet vreemd zijn. Maar dit alles kan hem wel bewegen *dus* kritisch te staan tegenover alles wat hij op een gegeven moment meent zich met behulp van zijn menselijke vermogens aan wetten omtrent leven en wereld te hebben veroverd, maar het kan hem niet bewegen te grijpen naar een „bijzondere

openbaring", ten aanzien waarvan hij niet minder dan ten aanzien van enige andere verleiding vreest, dat ook daarin slechts de mens met zijn gebrekkige menselijke vermogens spreekt, namelijk in zijn „vermogen" om voor waar te houden wat aan zijn gemoedsbehoeften voldoet. Ook door de humanist wordt niet slechts als waar aanvaard datgene waaromtrent hij zekerheid heeft en dat bewijsbaar is. Maar „geloven" zal hij toch slechts datgene, ten aanzien waarvan hij meent goede redenen te hebben te vermoeden, dat het juist is. Omdat hij niet geheel kan waar maken, wat hij gelooft, zal hij bereid zijn en zich verplicht achten er kritisch tegenover te blijven staan. Ook aan zijn intuïtie zal hij de toets der rede blijven aanleggen.

Juist aldus doende, zal de humanist veelal zich gedragen voelen door een zeker religieus besef: het Raadsel voluit erkennende, wil hij het Raadsel raadsel laten, en het niet, ten dele en schijnbaar, weg-verklaren. Ook als hij het onredelijk acht achter het leven geen zin te zoeken of te vermoeden, kan ook het vermoeden van een zin hem niet verleiden tot enige uitspraak daaromtrent zonder dat hij zich van haar hypothetische karakter bewust blijft.

Niet slechts in het denken moet de mens, wetende dat zijn pogen slechts een pogen is, zich zijn verantwoordelijkheid bewust zijn; hetzelfde geldt ook t.a.v. al zijn handelen. Geplaatst in de maatschappij, levende temidden van zijn mede-mensen, — mede-mensen, levende, denkende, hopende en verlangende, misschien anders maar toch zo goed als hij — moet hij telkens weer zijn persoonlijke beslissingen nemen, gedragen door zijn persoonlijke verantwoordelijkheid. Naar humanistische overtuiging wordt hij daarbij geleid door een voor de mens wezenlijk waarderingsvermogen omtrent hetgeen goed en niet-goed is. De omstandigheid, dat het hierbij niet gaat om eens en voorgoed vastgestelde, algemeen erkende regels, die ons duidelijk zouden voorschrijven hoe in een bepaald geval te handelen, maar om een algemeen onderscheidend *vermogen* van de mens, dat zich in verschillende omstandigheden verschillend openbaart, geeft aan de persoonlijke verantwoordelijkheid van de mens in iedere concrete situatie een bijzonder accent. Dit waardebesef van de mens maakt voor de humanist zijn menselijkheid uit, ook al kan de humanist ook dat waardebesef niet tot de grond verklaren.

Het verlangen, een ieder te vergunnen, in de vrije verwerkelijking van die menselijkheid zijn leven vorm te geven, voert de humanist ten aanzien van staat en maatschappij tot de eisen van democratie en sociale gerechtigheid.

Mr. H. B. J. Waslander

BEGINSELVERKLARING

De humanistische levensovertuiging wordt gekenmerkt door het pogen om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens en zonder uit te gaan van bijzondere openbaring. Bij alle schakering die binnen deze overtuiging mogelijk is, worden daarbij de volgende grondslagen erkend:

het humanisme acht een waardebesef dat niet naar willekeur kan worden gewijzigd, wezenlijk voor de mens;

het humanisme eist de voortdurende bereidheid zich in denken en doen redelijk te verantwoorden;

het humanisme eerbiedigt de mens als enkeling en als lid van de samenleving in zijn menselijke waarde;

het humanisme erkent dat de mens deel heeft aan natuurlijke, maatschappelijke en kosmische verbanden;

het humanisme stelt vrijheid en gerechtigheid als eis voor het persoonlijk en maatschappelijk leven.

Het humanisme vraagt om beleving en verwezenlijking van zijn beginselen in de praktijk van het leven.

Uit de statuten van het Humanistisch Verbond.

IS DE MODERNE HUMANIST RELIGIEUS?

DR. D. H. PRINS

„De' moderne humanist bestaat niet, althans niet in de betekenis, die het gewone spraakgebruik daaraan geeft, die van drager van een welomschreven levensbeschouwing, welke hij met al zijn geestverwanten gemeen hebben zou. Wat deze mensen in één verband bijeenbrengt en houdt, zijn gemeenschappelijke uitgangspunten en een zelfde levenshouding, die een gelukkige formulering gevonden hebben in de nieuwe van 1955 daterende, beginselverklaring van het Humanistisch Verbond. Daar is sprake van een poging, om leven en wereld te verstaan met een beroep op menselijke vermogens en zonder uit te gaan van bijzondere openbaring' en van voortdurende bereidheid zich in denken en doen redelijk te verantwoorden'. Menig Christen, die wél uitgaat van een bijzondere openbaring, die van God in Christus en in Zijn woord, is geneigd deze houding te verklaren uit hoogmoed of zelfoverschatting. Dit is onjuist. Deze Christenen zullen moeten inzien, dat er mensen zijn, die zo in het leven staan, dat het hun onmogelijk is waar te zijn tegenover zichzelf en tegelijkertijd ja te zeggen op die openbaring. Uiteraard betwijfelt de humanist niet, dat er velen zijn, die dit wél, ja die niet zonder dit kunnen, maar met hem is het anders gesteld. En waar de richtingwijzer van een bijzondere openbaring niet werkt en de eis van waar-zijn tegenover zichzelf boven alles wordt gesteld, is geen éénheid in levensbeschouwelijk opzicht te verwachten. Daar wordt wat een nood lijkt een deugd: uit de ontmoeting van verschillende levensinzichten wordt een stuk eigen waarheid geboren.

Ik zal dus de vraag: „Is de humanist religieus?" niet kunnen beantwoorden en haar vervangen door: „Is de pretentie een religieus mens te zijn verenigbaar met de bovenstaande karakterisering van de moderne humanist?"

Het antwoord hangt af van de betekenis, die men toekent aan het woord religieus. Voor wie het uitgaan van de openbaring (de christelijke, dat wordt er steeds onuitgesproken bijgedacht) een essentieel kenteken is van de religieuze mens, ligt het neen op deze vraag van tevoren vast. Er zijn er zo onder de Christenen en... onder de humanisten.

Uitgaan van een bijzondere openbaring betekent geloven aan zekere leerstellingen, hun inhoud voor waar houden. Naast het geloven aan, voor waar houden, is daar echter het geloven in, vertrouwen hebben in, zich over kunnen geven aan, open staan voor de werkelijkheid, in dit geval

de zin, de geestelijke achtergrond van die werkelijkheid. Het gaat dan om een innerlijke houding geworteld in innerlijke ervaring. Ik denk aan een woord van Franz Werfel uit *Das Lied von Bernadette*: „Der Glaube an das Göttliche ist nichts andres als die wesenüberzeugte Anerkennung, dass die Welt einen Sinn habe, das heisst eine geistige Welt sei'. Wanneer ik het woord betrek op deze innerlijke houding en dit innerlijke beleven en dus losmaak van het iets-voor-waar-houden, dan wordt het neen op mijn vraag onhoudbaar.

Om een mogelijk religieus humanisme nader te komen kan ik niet beter doen dan de stellingen door mij op de zomerconferentie 1951 van het Humanistisch Verbond de revue te laten passeren. Het ging er toen om te tonen hoe het religieuze leven ook voor humanisten een positieve betekenis hebben kon.

Deze beschouwing ging ervan uit, dat er voor de humanist slechts één toegang tot dit terrein open stond, nl. die der religieuze beleving. Een aanknopingspunt bij de eigen ervaring moest gevonden worden. Daar doet zich al dadelijk een moeilijkheid voor, die ook de godsdienstige mens niet vreemd zal zijn. De wereld, waarin wij leven eist onze volle ononderbroken aandacht op. Wij zijn door opvoeding en levensgewoonten vervuld van belangstelling voor wat in de buitenwereld zich afspeelt en voor ons eigen aandeel daarin. Het gevolg hiervan is, dat het evenwicht tussen het naar buiten en het naar binnen gekeerde leven ten nadele van het laatste sinds lang verbroken is. De religieuze beleving nu hoort thuis op het domein van dit zo verwaarloosde innerlijke leven. Is zij reëel? Die vraag kan geen onderwerp van discussie zijn. Reëel is zij voor wie haar kent. Het enige, dat men als reactie op deze vraag kan en ook mag verwachten is een beschrijving van wat iemand, die zulk een beleving heeft, ondergaat. Zulk een beschrijving moet grijpen naar beelden, die in de lezer of hoorder de herinnering aan verwante ervaringen wekken moeten en hem doet zeggen: „O, bedoelt u dat'. Een poging in die richting kan velerlei vorm aannemen, begint echter steeds met de vraag of niet zeer velen de misschien zeldzame ogenblikken van tot bezinning komen kennen, de ogenblikken, waarin zij afstand nemen tot al wat hun dagelijkse leven vult, ook tot hun gewoontegedachten en gevoelens, tot hun verlangens en begeerten, tot de voorwerpen van hun voorkeur en hun afkeer. Het zijn de ogenblikken, waarin zij met ver-

wondering vaststellen, dat zij door al deze dingen al te zeer gebonden zijn, waarin de waarde ervan in twijfel wordt getrokken, waarin zij het kleine, benauwde, alleen op zichzelf betrokken zijn van hun gewone leven gevoelen als iets onwaardigs, dat zij van zich af zouden willen schudden. Zij raken los uit hun al te persoonlijke levenshouding en ondergaan dit alles als een bevrijding. In die toestand kan het tot een duidelijke religieuze ervaring komen, tot de ontdekking, in de stilte van het eigen innerlijk, van een bovenpersoonlijk zijn, waarin hun eigen zijn wortelt, maar niet alléén het hunne. In deze ervaring weten zij zich wezenlijk verbonden met al wat is. Daar is een tweevoudige reactie op zelfs de flauwste beleving van deze aard, een, waaraan zij ook achteraf te herkennen is. Enerzijds het zich bewust worden van dit innerlijk verbonden zijn met de anderen en het andere en zich dus geborgen voelen in deze alomvattende eenheid, anderzijds een pijnlijk besef van het scherpe contrast tussen deze toestand en die welke zijn leven in de al te persoonlijke sfeer van zijn belangen en zijn strevingen kenmerkt.

Uitgaande van de religieuze beleving kan men trachten tot een levensinzicht te komen, waarbij met vrucht gebruik gemaakt kan worden van de getuigenissen en de daaraan vastgeknoopte bespiegelingen van anderen. De neerslag hiervan vindt men van wijzen, mystici en dichters, in de gewijde geschriften van de grote godsdiensten. De levenshouding van de humanist brengt mee, dat hij de verschillende bronnen als gelijkwaardig beschouwt en behandelt, ook als zijn persoonlijke voorkeur, waaraan hij uiteraard gevolg geven zal, naar enkele daarvan uitgaat.

Tot besluit dit: Ik meen door deze kenschetsing van een der binnen het Humanistisch Verbond levende visies op de mens en zijn mogelijkheden een duidelijk positief antwoord op mijn vraag gegeven te hebben.

GASTENBOEK

In dit nummer schreven, behalve leden van de redactie:

Dr. D. H. PRINS,

oud-rector van het Grotius-lyceum te Den Haag; humanist;

Prof. Dr. A. A. VAN RULER,

hoogleraar in de theologie aan de Universiteit van Utrecht; nederlands-hervormd;

Drs. R. SLOT,

lid van de wetenschappelijke staf van de Economische Hogeschool te Rotterdam; humanist;

Prof. Dr. J. H. WALGRAVE O.P.,

hoogleraar in de theologie aan de Universiteit van Leuven; rooms-katholiek priester van de Orde der Dominicanen;

Mr. H. B. J. WASLANDER,

directeur-voorzitter van de Rijksverzekeringsbank; hoofdbestuurslid van het Humanistisch Verbond.

Vandaag

**vraag ik meer dan enkel het oor
van mijn liefhebber**

vandaag

**zou ik gekust willen worden
door mijn vrienden**

daarom

**spreek ik vandaag met andere,
rechtere woorden**

andere

**woorden voor de voorbijgangers
in de straten**

o heb mij lief

**ik ben de verlorene, degene
die weg zou blijven toen
het zo laat werd en de
avond gebood: ga mee**

ik ben degene

**die te vroeg is gekomen en te
vroeg is weggegaan ik ben
de verklede koning op de weg
ik ben de overal gezochte man**

ik ben die gestolen heeft.

O kus mij, o omarm mij

**ik heb lang in de regen gestaan
ik heb lang op de bus gewacht
ik heb geen taxi kunnen krijgen
ik heb lang wakker gelegen
ik heb ontzettend gedroomd
ik heb niets gegeten
ik heb gestolen**

O kus mij, o omarm mij

**ik ben de witte slanke jongen
ik ben degene die droomde
ik ben de schim in de regen
ik ben de danser, de dirigent
ik ben de man bij het avondrood
ik ben het lichaam
ik ben de enige.**

Hans Lodeizen

(uit „Innerlijk behang“)

GEEN SYSTEEMBOUW

Wat de moderne humanisten samenbindt is onder andere hun overtuiging, dat de mens als enkeling en als lid der samenleving dient te worden geëerbiedigd in zijn menselijke waarde. Hiermede is niet bedoeld, dat zij vertrouwen, dat de mens eigenlijk toch wel goed zou zijn; wel, dat zij de mens zien als de drager van zeer bijzondere mogelijkheden. In samenhang hiermede stellen zij de eis van vrijheid en gerechtigheid voor het persoonlijke en maatschappelijke leven:

vrijheid voor de enkeling om zich zo volledig mogelijk te ontplooiën in gehoorzaamheid aan zijn bovenpersoonlijk normbesef;

gerechtigheid, met name in de productie en de verdeling daarvan, omdat eerst dan allen zo gelijk mogelijke kansen hebben op een vrije ontwikkeling van hun menselijke mogelijkheden.

Evenmin als dit naar ik meen bij het Christendom het geval is, laat zich uit de beginselen van het modern humanisme een afgeronde maatschappijbeschouwing opstellen. Wel geven deze beginselen het kader aan, waarbinnen een humanistische benadering der maatschappelijke vraagstukken zich dient te voltrekken.

Wanneer ik hieronder voor een beperkt aantal, betrekkelijk willekeurig gekozen concrete vraagstukken tracht aan te geven, hoe ik als humanist daarover denk, draagt deze humanistische visie derhalve tot op zekere hoogte een subjectief karakter.

Het is met onze democratie naar ik vrees heel wat minder goed gesteld dan door velen onzer nog steeds wordt verondersteld. Op allerlei terreinen namelijk is in onze samenleving een proces gaande, dat men als uitholling van de democratie zou kunnen aanduiden. In het staatkundig leven zien wij deze uitholling duidelijk voor ons. Niet alleen is hier de afstand tussen kiezer en gekozene — mede als gevolg van het stelsel der evenredige vertegenwoordiging — angstig groot geworden, maar bovendien zijn door de toenemende gecompliceerdheid der maatschappij de gekozenen zelf in stijgende mate als het ware overgeleverd aan de inzichten van bepaalde deskundigen of groepen van deskundigen.

Deze afstandsvergroting tussen de leden en leiders is ook op sociaal-economisch gebied aanwijsbaar. In allerlei verenigingen, waar aanvankelijk de leden zich persoonlijk bij betrokken voelden (bijvoorbeeld de coöperatie en de vakvereniging) degraderen de leden evenals de aandeelhouders in menige naamloze vennootschap na korte of lange tijd tot een min of meer amorfe massa, over wie en goeddeels zonder wie het deskundige bestuur de scepter zwaait. Dat dit proces een bedreiging inhoudt voor de ontwikkeling van de persoonlijkheid en van het verantwoordelijkheidsbesef van de enkeling, is duidelijk. Een intensieve bestudering en zo mogelijk invoering van alle maatregelen, die kunnen dienen om dit uithollingsproces tegen te gaan, zoals decentralisatie, bevordering van de zelfwerkzaamheid van de leden e.d. — ook een zo groot mogelijke mate van gemeentelijke autonomie hoort daaronder — moet daarom naar ik meen ten eerste worden bevorderd. Want een gedecentraliseerd opgebouwde samenleving biedt de enkeling de rijkste mogelijkheden, zichzelf in zijn maatschappelijke activiteit ten volle te verwerkelijken.

Om dezelfde reden ben ik als humanist voorstander van een zo groot mogelijke mate van medezeggenschap van de werknemers in de bedrijven. Zo groot mogelijk wil hier zeggen: zo groot als de werknemers zelf aankunnen. daarbij rekening houdend met de eis, dat de continuïteit van het bedrijf als welvaartsbron voor alle erbij betrokkenen, er niet door geschaad wordt. Het is mede een uitvloeisel van het humanistisch beginsel, dat ieder mens zo veel mogelijk gelijke kansen krijgt, zijn zaven tot ontwikkeling te brengen, m.a.w. dat hij in dit opzicht zo weinig mogelijk afhankelijk is van de toevalligheid van zijn geboorte in een bepaald milieu. Het is een eis van sociale gerechtigheid, dat ieder de opleiding kan krijgen — en daarmee de plaats in de maatschappij — waar hij krachtens zijn capaciteiten recht op heeft. Ik meen, dat wij in ons land nog steeds ver van dit desideratum verwijderd zijn. Nog lang niet ieder krijgt de kans, die plaats te veroveren, waar hij op grond van zijn vermogens (niet: vermogen!) aanspraak op kan maken.

Als humanist heb ik veel waardering voor een zekere mate van bezitsvorming door de enkeling. Dit ligt geheel in de lijn van zijn verantwoordelijkheid met name voor de toekomst van zich zelf en zijn gezin. Ik vermag echter moeilijk in

te zien, welke waardering men van humanistisch standpunt bezien zou kunnen hebben voor het streven tot vorming op grote schaal van een persoonlijk vermogen. Van tenminste even twijfelachtige waarde acht ik vermogensverkrijging op grote schaal, bijvoorbeeld door overerving. Voor de ontwikkeling van de menselijke vermogens lijkt mij dit in verreweg de meeste gevallen een negatieve stimulans. Tegen een sterk progressief successierecht — veel sterker dan thans het geval is — ook bij afstamming in rechte lijn, zou ik daarom weinig of geen bezwaar hebben.

In geen enkele levensbeschouwing staat het beginsel der vrijheid zo op de voorgrond als in het humanisme. Persoonlijk leid ik uit dat vrijheidsbeginsel onder andere af, dat ieder mens zelf mag uitmaken, op welke wijze er na zijn dood met zijn stoffelijk overschot zal worden gehandeld. In hetzelfde vlak ligt naar ik meen de vrijheid voor ieder ouderpaar, die gezinsgrootte te kiezen, die het op grond van zijn geweten en gelet op de omstandigheden, als de meest wenselijke beschouwt, alsmede de middelen aan te wenden, die tot het bereiken van deze gezinsgrootte kunnen leiden. Alle bepalingen van overheidswege, die de bekendheid der ouders met deze middelen belemmeren, zie ik voorshands als bepalingen, die hen de facto beperken in hun mogelijkheid, in vrijheid zelf hun gezinsgrootte te regelen en derhalve als inbreuken op hun persoonlijke vrijheid in een zeer essentiële persoonlijke aangelegenheid. De discriminerende bepalingen ten nadele van de crematie en de geboorteregeling zijn naar ik vrees geheel of gedeeltelijk uitvloeisel van de neigingen bij bepaalde groepen, hun mening of hun levensstijl op te leggen aan andersdenkenden, ofwel gevolgen van de wens, de eigen, geestelijk ongenoegzaam zelfstandige groepsgenoten te beschermen tegen een keuzemogelijkheid, waar zij niet voldoende tegen bestand zijn.

Men zou natuurlijk kunnen stellen, dat 'vrijheid voor de enkeling' altijd moet zijn een vrijheid in gebondenheid; gebondenheid aan het eigen geweten, verbondenheid aan de medemens. Daarom erkent uiteraard ook de humanist, dat de gemeenschap van de enkeling offers mag vragen, ook ten aanzien van zijn persoonlijke vrijheid. Dat is echter alleen verantwoord in die gevallen, waarin het voordeel voor de leden der gemeenschap kennelijk groter is dan het nadeel, dat men de enkeling aandoet. Men zou hier kunnen spreken van het principe van het minste lijden. Dit beginsel zou dus eventueel een rechtvaardiging kunnen betekenen voor de directe en indirecte anti-crematie- en anti-geboorteregelingsmaatregelen, als inderdaad aangenomen moet worden, dat de tegenstanders van crematie en geboorteregeling een groot lijden zouden ondergaan door het feit, dat de voorstanders daarvan hun principes te dezen beleven en propageren. Maar wat hebben zij er eigenlijk voor last van?

UW EN MIJN KERN

Visie op het moderne humanisme

De organisatie van het moderne humanisme moet nog steeds verbeteren vechten voor een plaatsje onder de Nederlandse zon. Dat ligt vooral daaraan, dat dit plaatsje moet worden aangewezen en geschonken door de Nederlandse staat, dat wil dus zeggen: door de andere groepen van burgers in machtsformatie.

Is dat alleen een tekort aan inschikkelijkheid bij die andere groepen? Het spreekt toch vanzelf, dat eronder onze zon ook plaats is voor humanisten? Zij mogen toch gerust mee onder de massa der mensen tellen, mee onze samenleving uitmaken, mee onze cultuur dragen en vormen!

Ja, maar dat is toch niet de kern van de kwestie. Die benaderen we pas, als we de vraag stellen of de humanistische grondgedachte ook mee de grondgedachte mag bepalen, waarvan de staat uitgaat als hij zichzelf en het volksleven inricht. Die kwestie wordt zichtbaar in al die praktische punten, waarvoor het Humanistisch Verbond zo verbeteren moet vechten, om tenminste ook bij de staatsruif te komen.

Het grappige is, dat — wel niet de organisatie, maar wel degelijk de grondgedachte van het humanisme reeds ruim een eeuw in Nederland de staat tot op aanzienlijke hoogte beheerst. Op de bok van deze moderne, democratische staat zitten echter voor een goed deel christenen. Die willen niet helemaal waar hebben, in welke situatie ze zelf verkeren.

Dat is m'n eerste punt: de kwestie van de staat kun je er nooit helemaal buiten laten.

Dan m'n tweede punt: kan het in de vormgeving van de staat ooit bij een bijdrage blijven of wil de bijdrage — per definitie! omdat het de staat betreft! — meteen de heersende grondgedachte zijn? Je kunt iets in een wet toch maar op één manier regelen. De staat handelt in elke daad en in elke regeling toch steeds vanuit één bepaalde grondconceptie. Kan men hier — als het hoog loopt — een cocktail maken van rooms-katholieke, reformatorische en humanistische bijdragen? Is de staat te denken en te realiseren

én vanuit de grondgedachte van het gezag van de God der openbaring én vanuit de grondgedachte van de mens als bijzonder moment in het kosmische geheel?

Voor de helderheid en de eerlijkheid van de discussie zou het naar mijn inzicht gewenst zijn, dat men regelmatig en hardnekkig ook tot deze (lastige!) kernvraag doordrong. Zij laat steeds even de grenzen van de tolerantie en de democratie opdoemen. En we zijn er bang voor, deze grenzen te zien — die verschrikking laten we liever aan nationaal-socialisten en communisten over. Maar intussen zijn deze en dergelijke vragen er wel. Men zou zelfs kunnen stellen, dat de christenen in onze staat veel meer redenen hebben om over verdrukking te klagen dan de

door een protestants-christen

humanisten. De humanisten kunnen er tenminste van uitgaan, dat hun grondgedachte reeds lang ons staatkundig gemeenebest beheerst. De christenen moeten voor dat plezierige denkbeeld terug naar de middeleeuwen en naar de gereformeerde republiek. In de moderne tijd is er een zekere dictatuur van het humanisme.

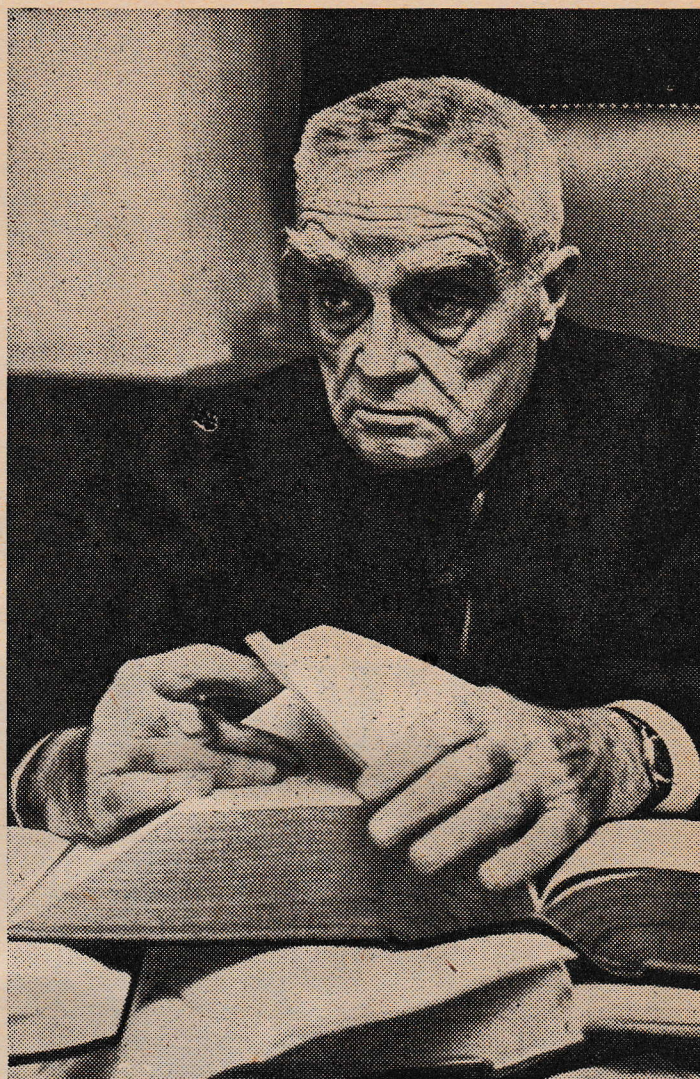
Ik heb nog een derde punt: is de verwaarlozing van de Godsvraag of van de openbaringsvraag móètelijk? Ik zeg niet: aanvaardbaar? geoorloofd? Maar: is dat in feitelijkeheid mogelijk? Als men een bijdrage wil leveren in de opbouw van de gemeenschap? Als men ook de staat vanuit eigen grondconceptie wil inrichten?!

Een enkele mens kan (misschien!) in zijn denken zich onthouden van een beslissing in de eerste en de laatste vragen aangaande het zijn (die tezamen zijn toch de Godsvraag). Maar reeds wanneer hij handelt, hakt hij alle knopen door en neemt een beslissing op een bepaald punt, welke zich echter in een kettingreactie bliksemsnel door het hele zijn heen beweegt.

Zodra men gaat handelen in en op de wijze van de gemeenschap, vooral in haar politieke gestalte, spreekt dat alles des te sterker. De staat is zonder God niet denkbaar. Dat behoeft niet de God van Rome of van de bijbel te zijn. Het kan ook de God van Plato, Spinoza of Hegel zijn. Maar een God is er in ieder geval.

Het wil mij voorkomen, dat er een zekere onnozelheid insteekt, als het moderne humanisme niet de moed opbrengt, tot deze wortels van de vragen door te denken. Men hoeft m.i. in dit verband niet te twisten over de vraag, of men al of niet een religieuze vorm van humanisme wil. Een religieuze kleur maakt de dingen meestal niet zo heel veel beter. Maar men moet als mannelijk denker doorstoten tot de metafysica, waarop alles wat men zegt steunt. Dát is de kwestie!

Tenslotte: wat wil het humanisme toch met die persoonlijke, zelfstandige, zichzelf reddende mens? Hij lijkt wel de spil van het hele huma-

Mannelijk denker
(fam. of man)

nistische denken. Maar staat dat nu werkelijk zo vast, dat men de bestemming van de mens en de zin van de wereld zo kan zoeken in de individuatie van de mens? Is de zelfstandigheid van de mens niet een veel dialectischer begrip? Bestaat zij niet daarin, dat ik mijzelf bewust als moment en factor in het grote geheel van de gemeenschap beaam en inschakel? Dan ben ik er dus nog niet, als ik maar de mens als persoonlijkheid respecteer. Ik moet ook vragen naar het wezen en de zin van de gemeenschap. En dan ook naar de juiste gemeenschap. En dan beginnen alle vragen weer opnieuw.

De bijdrage, die het moderne humanisme levert in de opbouw van de gemeenschap, is met andere woorden een polsstok, waarmee ik niet zo verbazend ver spring. Ik kom er niet mee over de sloot, waarvoor ik in de vragen van de twintigste eeuw sta. Het communisme reikt mij een veel langere polsstok aan!

Prof. Dr. A. A. van Ruler.

Het is onmogelijk een oordeel over het humanisme te vormen tenzij van een bepaald standpunt uit en in het licht van bepaalde beginselen. Mijn standpunt en mijn beginselen zijn die van de katholieke wereldbeschouwing. Van daar uit meen ik in het hedendaagse niet-christelijke humanisme de volgende licht- en schaduwzijden te moeten vaststellen.

PROF. DR. J. H. WALGRAVE O.P.

LICHT EN SCHADUW

LICHTZIJDEN

Voor een katholiek betekent de opkomst van het humanisme bij de niet-christenen, waarmede hij toch in één politieke gemeenschap moet samenleven, een gunstige wending. In het humanisme wendt de moderne mens zich af van een bepaald materialisme, dat door zijn loochening van de vrijheid het geweten in de mensheid dreigde te verstikken en naar een gemeenschapsvorm moest aansturen, gedragen door loutere dwang. Erkennend dat de eigenlijke wereld van de mens de wereld is van de vrijheid en de verantwoordelijkheid, is het humanisme weer halfwege genaderd tot de traditionele opvattingen van de christelijke beschaving.

Met de materialisten, wier wereldbeschouwing de onmiddellijke uitkomst was van het oudere positivisme, waren vruchtbaar gesprek en intelligente samenwerking praktisch onmogelijk. De scheiding der wegen begon reeds bij de allereerste vraag: zijn er in de menselijke ervaring oorspronkelijke evidenties aanwezig, die niet herleid kunnen worden tot zintuiglijke gegevens en hun wetmatige orde? Zo ja, dan is het klassieke materialisme zonder meer vals. Zo neen, dan is het zonder meer waar.

Materialisme en christendom stonden als radicaal exclusief tegenover elkaar. Zij hadden geen gemeenschappelijke posities als basis voor gesprek of samenwerking. Humanisme en christendom echter hebben een aantal grondinzichten over mens en moraal gemeen, waardoor dialoog en samenwerking in principe vruchtbaar kunnen zijn.

Bijzonder verheugend voor de katholiek is de humanistische erkenning van het geweten: een niet aan persoonlijke willekeur onderworpen norm-

Een visie op het modern

gevoel' zoals het luidt in de beginselverklaring van het Nederlands Humanistisch Verbond (1946).

Die erkenning is de eerste grondslag zowel van de humanistische als van de katholieke wereldbeschouwing. 'Bij een religieuze tafelrede zou ik eerst drinken op het geweten', zei Kardinaal Newman, 'en daarna op de Paus'. De grote Franse criticus F. Brunetière, wiens hele leven één trage ontwikkeling is geweest van het positivisme naar de Kerk, vatte de gang van zijn ervaring en zijn denken in twee equaties samen: 'het sociale vraagstuk is een zedelijk vraagstuk' en 'het zedelijke vraagstuk is een godsdienstig vraagstuk'. De katholiek moet vaststellen dat het humanisme de eerste equatie heeft gemaakt en mag daarom hopen dat het ook de tweede eens maken zal.

De humanist erkent met ons de onaantastbare waarde van de mens als vrije verantwoordelijke persoon, en stelt daarom tot doel van zijn sociale en politieke actie een gemeenschapsvorm waarin persoonlijke vrijheid en sociale rechtvaardigheid als opperste norm gelden. Met die algemene lijn kan een katholiek slechts volledig akkoord gaan.

Wij stellen ook met vreugde vast dat een sterke groep onder de humanisten een religieuze beleving van ons bestaan in de kosmos belijdt; een gelovig vertrouwen dat de leidende kracht van de kosmische evolutie in een zin werkt die gunstig is voor de mens als zedelijk wezen. Ofschoon de humanist die kracht niet in de zin van een persoonlijke God interpreteert, moeten wij zijn houding toch beschouwen als een voorschets van onze houding tegenover de Voorzienigheid. Op dit punt is de beginselverklaring van 1955, waarin slechts een 'bijzondere openbaring' en niet een 'persoonlijke

e humanisme door een rooms-katholiek christen

godheid' wordt uitgesloten, wellicht een belangrijk teken.

SCHADUWKANTEN

Het humanisme schijnt te lijden aan innerlijke onverzoenbaarheden.

Enerzijds wordt de vrije verantwoordelijke persoon in zijn onherleidbare eigenheid erkend. Anderzijds wordt bevestigd dat die persoon door een ontwikkeling, zij het dan met sprongen, uit de natuurwereld is voortgekomen. Dit lijkt mij contradictorisch. De hypothetische evolutie-sprongen vertonen tot aan de mens een continuïteit, die toelaat het proces als ontwikkeling of ontplooiing te kenmerken. De overgang tot de vrije persoon kan echter geen ontplooiing meer heten. Als werkbeginselen sluiten vrijheid en natuur elkaar volstrekt uit, ofschoon de natuur tot een situatie en een instrument voor de vrijheid kan worden. Vrijheid en persoonlijkheid kunnen binnen de evolutie slechts tot ontluiking komen indien die hogere kenmerken reeds op een of andere wijze in het leidend beginsel van de evolutie aanwezig waren.

Binnen de natuur-kosmos zou de persoon onherleidbaar hoger zijn dan de onpersoonlijke natuur. Toch wordt een boven-kosmisch bestaan aan de mens ontzegd. Dit leidt tot een wereldbeschouwing, die de wereld van de persoon herleidt tot een korte *close-up* binnen de natuurwereld. Het onherleidbaar hogere wordt hier omvat en verklaard door het lagere. Aan begin en einde staat een onpersoonlijke natuur, die de mens even laat verschijnen en hem weer doet verdwijnen. Dit is voor de rede onbegrijpelijk. Het hogere kan wel het lagere omvatten en verklaren, niet omgekeerd. Wij vrezen dat die stelling de humanisten terug zou kunnen voeren naar een naturalisme dat in de mens slechts een anders en hoger gestructureerd stuk van de al-natuur ziet. Doch met een louter graadverschil zou het ook met de vrijheid, de persoon en de eigen waarde van de mens gedaan zijn.

Ook in de praktijk doen zich bedenkelijke antinomieën voor. Het humanisme wil de mens opvoeren tot besef van zijn waardigheid en tot hoger geluk. Daartegenover staat de kritiek van W. E. Hocking: 'Een waarde, die bij de dood in het niet verdwijnt, daalt nu reeds voor het zelfbewuste wezen tot zero'. Dit beantwoordt inderdaad aan onze algemene ervaring.

Het humanisme wil de mens opvoeren tot hogere zedelijkheid, tot een levenshouding van rechtvaardigheid en onbaatzuchtige liefde. Dit doet ons denken aan wat Newman opwierp tegen de loutere gentleman: men kan evengoed rotsen houwen met scheermesjes als de menselijke wanorde bedwingen met loutere ethiek. 'De Onbaatzuchtigheid kent een laagstand in de wereld van vandaag. Humanisme is niet genoeg' zegt Atkinson Lee in zijn

kritiek op de humanistische religie. W. Lippman's idee dat de evolutie de mens zal veranderen van een zelfzuchtig in een onbaatzuchtig wezen lijkt mij naïef en zonder enige grond in de aanduidingen van de ervaring tot op onze dag.

De humanisten doen enerzijds beroep op het kwaad in de wereld om een persoonlijke God te verwerpen. Anderzijds moeten zij aan het menselijk kwaad de diepte van persoonlijke zondigheid ontnemen, waarvan het geweten getuigt. Dit kwaad zou een onvolmaaktheid zijn, die in de evolutie moet worden overwonnen. Er is geen plaats voor verlossing en dus ook niet voor echte zondigheid. Dit geeft aan de levende ervaring van het boze, van zonde, wroeging en berouw een vervlakkende en onaangepaste verklaring. Het doet te kort aan

de eis van redelijke verantwoording. Sprekend over het mysterie van zonde en verlossing zei Pascal: 'Indien de mens die mysteries niet kan begripen, zo is de mens zelf nog veel onbegrijpelijker zonder die mysteries'. Het adaequaat redelijke omvat niet alleen datgene wat wij kunnen bewijzen, maar ook datgene wat ons toelaat aan het geheel van onze ervaring de meest samenhangende, de meest omvattende, de meest bevredigende en dus de meest begrijpelijke verklaring te geven.

Christendom als humanistische aangelegenheid

Het christendom wil en moet nieuwe kracht en ruimer perspectief geven aan al het ware en goede dat in de mens leeft. Het christendom is immers bestemd voor *mensen* en brengt consequenties met zich mee voor het normale menselijke bestaan. Christelijk geloof is evenzeer geloof omtrent de *mens* als geloof omtrent *God* en in dit christelijk geloof wordt de mens genomen zoals hij is, met al zijn beperkingen en grote mogelijkheden, met alle krachten die in hem sluimeren en alle grenzen, die hem zijn gesteld. Zelfs waar dit christelijk geloof betrekking heeft op *God*, is het meest opvallende en verrassende wat van deze *God* wordt gezegd: dat Hij *MENS* is geworden.

Zo staat de mens centraal in het christendom, terwijl elke verenging van een humanisme vreemd blijft. De mens staat in het christendom niet alléén en eenzaam in het middelpunt. *God* is mét hem in de meest strikte en diepe zin van het woord. *God* treedt hem tegemoet, niet slechts zoals een mens, maar *als* mens.

Zo is dus heel het christendom, voor wie het woord goed wil verstaan, een humanistische aangelegenheid. Het is in diepste wezen en in heel zijn oorspronkelijke opzet: bekommernis van *God* met mensen en aandacht van mensen voor *God* en voor elkander.

Mensen willen op elkaar zijn aangewezen en geven zichzelf aan elkander prijs: de particuliere geheimen van hun lichaam en ziel, hun goed en bezit, hun deugden en gebreken. Zij stellen zich heel bijzonder op elkander in en houden soms tot in allerlei details rekening met elkaar. Samen wonen, eten, slapen en praten zij, voeden hun kinderen op, amuseren zich en vinden elkaar telkens weer terug in vreugde en droefheid, zorg en zorgeloosheid, verantwoordelijkheid en liefde. Dat is het uiterlijke beeld. Het geheim schuilt echter in dat laatste, in die liefde. Dat is de kracht die al het uiterlijke kán doen leven.

Een typisch kenmerk van deze liefde is dat zij uit het menselijk besef van eenzaamheid opbloeit en van daar uit een stil doch verbeterd zoeken naar gemeenzaamheid is. Zonder deze bloei en zonder dit zoeken kan een mens niet leven. Het houdt zijn bestaan in beweging en bevrijdt hem van de zelfbeslotenheid, die met zijn diepste wezen strijdig is. Hij ontmoet

anderen, mensen zoals hijzelf, maar toch ánderen, die hem kunnen boeien, omdat hij in hen een andere wereld ziet, waarnaar hij kan verlangen en waarin hij kan spelen; zoals een kind uit een eenzaam huis staart, naar buiten verlangt en buiten wil spelen. De medemens is een andere wereld, waarin men kan verwijlen, uitrusten en op avontuur uitgaan; een andere wereld, die de mens toch bekend voorkomt; want soms ziet hij trekken van zichzelf en altijd ziet hij zijn eigen wezen in de ander weerspiegeld. Zo ontmoeten wij mensen in elkaar telkens weer andere mogelijkheden van hetzelfde mens-zijn, onszelf in een ándere gestalte.

Dat is echter niet het enige wat een ontmoeting met een medemens interessant kan maken. Ik zie in een medemens niet enkel mijzelf in een ander model van lijf en geest, maar ook een ander bewustzijn, dat zich met mij kan bezighouden; een persoonlijkheid, die zich tot mij en in mij kan begeven, die van mij rijker kan worden, minder eenzaam en hulpeloos en die tegelijk in staat is mijn eigen persoonlijkheid aan te vullen. Er doemt een mogelijkheid op tot gemeenschap en intimiteit.

Het is het mysterie der menswording van *Gods Zoon*, waarin *God* ertoe komt ons als *medemens* te benaderen, met als gevolg dat Hij onszelf een andere, schone, boeiende mogelijkheid van mens-zijn kan laten zien in *Jezus Christus*; en tevens met als gevolg, dat Hij op menselijke wijze toegang kan krijgen tot onze eenzaamheid en intimiteit.

Het christendom is de leer en de werkelijkheid van *God als onze medemens*. En zoals de ontmoeting tussen twee mensen haar hoogste uitbloei en diepste volledigheid verkrijgt in totale overgave en toewijding, die menselijke liefde heet, zo kan ook in het christendom tussen *God* en mens menselijke liefde ontstaan. Verder: zoals de liefde tussen twee mensen een gehoorzame, vrijwillige gebonden en volkomen naar eenheid strevende en tot eenheid smedende liefde kan worden in het huwelijk, zo is de liefde tussen *God* en mens de gehoorzame, vrijwillig gebonden liefde geworden, die *God* en mens één maakte in de éne *Godmens Jezus Christus*.

Hier stelt het christendom zich dus heel duidelijk op tegenover elk humanisme van alleen

maar mensen, die het met zichzelf en met elkan-
der moeten doen en die God en de door God
geboden nieuwe mogelijkheden niet zien. Een
dergelijk humanisme deelt met het christendom
de bezorgdheid om de mens. Deze humanistische
zorg kan even eerlijk van intentie zijn als de
zorg van de christen ofschoon de humanist
slechts binnen de grenzen van het menselijke
z'n medemens meent te kunnen helpen opheffen
en veredelen. Er is de mogelijkheid van cultuur
en sociale leniging. Er is *niet* de mogelijkheid
van uiteindelijke verlossing en van een blijvend
heil.

Binnen deze door de mens aan zichzelf gestelde
grenzen zal *nooit* de ontmoeting plaatsvinden,
waarnaar de mens verlangt: de ontmoeting, die
werkelijk, in volledige zin, beslissend voor het
leven is.

De tragedie van het moderne humanisme is o.i.
vooral hierin gelegen: dat het, met al zijn zorg-
volle aandacht voor de mens en het menselijke,
wezenlijk nooit aan het grootste geheim van de
mens en aan de allermenselijkste levensbehoefte
toekomt. Wanneer we dit humanisme meten en
de mens als maatstaf nemen, dan bevinden we
dit humanisme te klein.

Met deze tragiek mogen wij christenen niet spot-
ten. Het is ons niet toegestaan er een goedkoop
strijdmiddel van te maken. Wij zullen veeleer
ons best moeten doen, in dit voor ons levens-
besef te kleine humanisme de menselijke hunke-
ring te herkennen, die mensen soms plotseling
met Christus in aanraking kan brengen (als wij
die ontmoeting niet belemmeren!). En wij zul-
len naar aanleiding van dit humanisme nog

dieper moeten verstaan, hoe uitzichtloos een
wereld zonder genade eruit ziet en hoe hoopvol
het is, dat God zijn genade vrijuit meedeelt, ook
aan moderne humanisten.

Redactie.

TUSSEN VREES EN HOOP

Protest tegen de onmacht

Over dit thema worden op vrijdag 8 maart, vrijdag 15 maart, vrijdag 22 maart, vrijdag
29 maart, vrijdag 5 april, vrijdag 12 april vastenpreken gehouden door

PATER S. JELSMA

in de rooms-katholieke kerk aan het Monnikendamplein.

Aanvang half negen n.m.

WELKOM

bij deze preken zijn jonge mensen, katholiek en niet-katholiek, kerkelijk en niet-kerkelijk,
gehuwd en ongehuwd.

Vrije toegang

Kerk open om 8 uur

De kerk is gemakkelijk te bereiken met de tramlijnen: 6 en 15 en de buslijnen 19, 20, 25 en
26 en de WSM-bussen.

Eerste vastenpreek over „HET BEDREIGDE VERLANGEN”.

VRIJDAG 8 MAART

Vrijdag 15 maart: De onzekere toekomst.

KATHOLIEKE OPBOUW

van

INTERNATIONALE VERANTWOORDELIJKHEID

Zendingen en missionarissen bewijzen door hun leven, dat de verantwoordelijkheid van de christen onmogelijk voor nationale grenzen kan blijven stilstaan. Zij geloven, dat het heil, waarvan in het christendom sprake is, voor alle mensen is bestemd en weten zich met allen verbonden in gemeenschappelijke oorsprong, zondigheid, verlossing en bestemming. Zij geloven *niet*, dat de mensen uit hun eigen buurt of stad of land per se vóórgaan, als het erop aankomt deze solidariteit en universele verantwoordelijkheid te beleven. De ergste nood is voor hen normatief. Zij gaan waar menselijke nood erom vraagt en waar zij worden gezonden. Hun werk is niet volmaakt. Maar zij getuigen in elk geval duidelijk genoeg van de wil van hun Kerk om heel de mensheid au sérieux te nemen.

De taak van de missie kan worden omschreven vanuit de doelstelling zelf van de Kerk: de verkondiging van het Evangelie, het prediken van het heil voor alle mensen, het voorbereiden van de genade van het geloof en het planten van de Kerk als gemeenschap van gelovigen en instituut van bemiddeling tussen God en mens. Daartoe moet worden gepreekt en onderricht. Daartoe moet vooral het belangeloze getuigenis worden gegeven van een zo volstrekt mogelijke dienstbaarheid.

Gedachtig het woord van de Meester: „Ik ben niet gekomen om gediend te worden, maar om te dienen”, hebben missionarissen altijd een ingrijpende charitatieve, sociale en technische arbeid gepresteerd. Zij hebben zieken geholpen en verpleegd, melaatsen verzorgd, huisjes en schooltjes gebouwd, land omgeploegd, wegen gebaad in het oerwoud, kinderen en volwassenen onderwezen, beschavingswerk verricht. Zij beschouwden dit alles nooit als bijzaak. Er zijn missionarissen geweest die niets anders hebben gedaan in heel hun missie-arbeid dan het verlenen van dergelijke „technical assistance”. De totale dienstbaarheid, die in hun zending lag opgesloten, bracht hen daartoe. Het was hun enige, maar zeer daadwerkelijke getuigenis, de enige manier waarop zij aan medemensen de

liefde van God voor allen konden suggereren of duidelijk maken.

Uit bovenstaande moge blijken, dat missie en bijstand aan de technisch minderontwikkelde gebieden principieel en historisch met elkaar hebben te maken. Verreweg het grootste deel van de missie-arbeid vindt plaats in de minderontwikkelde gebieden. Meer dan ooit worden de missionarissen heden ten dage gekonfronteerd met de groeiende tegenstelling tussen welstand en armoë, waardoor onze wereld wordt verdeeld. Waar zij vroeger vaak de enigen waren, die in hun missiedorp of -statie „technische bijstand” verleenden, staan zij nu in een dikwijls drastisch veranderde en veranderende situatie. Het Westen is zich bewust geworden van de levensvaarlijke problematiek der scheiding tussen have's en have-nots. Verschillende landen van

't betrekkelijk welvarende Westen hebben programma's van hulpverlening ontwikkeld. De Ver-

Op hoop van Zeegers

enigde Naties hebben hun gespecialiseerde organen. En onafhankelijk daarvan of in samenwerking daarmee komen tal van partikuliere organisaties en initiatieven tot stand. Ambtenaren en experts representeren de westerse technische beschaving in Azië, Afrika en Zuid-Amerika. Zij hebben machtige organen achter zich staan. Zij brengen deskundigheid en wetenschap mee, kapitaal en middelen. De westerse belastingbetaler betaalt en collectes of expositieavondjes hebben hoogstens propagandistische of stimulerende betekenis. De gouvernementele en intergouvernementele organisaties worden, evenals de regeringen zelf, gedragen door politiek en ideologisch onderscheiden personen en groeperingen. Katholiek en niet-katholiek behoren tot het Nederlandse volk en dragen verantwoordelijkheid voor de hele gemeenschap, voor het wel en wee van heel het volk. Zij worden geleid en vertegenwoordigd door een regering en een volksvertegenwoordiging, die namens het volk hebben op te treden. Allen zijn verantwoordelijk. Niemand kan zich beperken tot alleen maar kritiek. In de Nederlandse regering participeren de katholieken,

evenals in de Nederlandse volksvertegenwoordiging. Zij nemen en beleven hun verantwoordelijkheid voor het geheel. Als de Nederlandse regering gelden uittrekt tot steun aan de onderontwikkelde gebieden dan gaat dat niet buiten hen om. Als de Nederlandse natie deel uitmaakt van de Verenigde Naties en betrokken is in de oprichting van gespecialiseerde organen van de Verenigde Naties, zoals UNICEF, W.H.O., F.A.O., UNESCO en T.A.A., dan kunnen deze katholieken niet zeggen: „daar hebben wij niets mee te maken”. Dat doen ze dan ook niet; ook al zullen zij de faits et gestes van deze organen kritisch volgen, zij weten zich — dat mag slechts de grond zijn voor hun kritiek — verantwoordelijk. Hetzelfde geldt voor organisaties of stichtingen, die partikulier op nationale basis worden gevestigd, zoals NOVIB, de Nederlandse Organisatie voor Internationale Bijstand.

Aan deze verantwoordelijkheid kunnen de katholieken zich o.i. in geen enkel opzicht onttrekken met een beroep op hun — toch al zo zware — verantwoordelijkheid in en voor de missie. Evenmin als zij hun missionaire verantwoordelijkheid kunnen laten schieten met een beroep op de zware staatsburgerlijke verplichtingen. Katholieken behoren goede staatsburgers te zijn, met een diep verantwoordelijkheidsbesef, bereid tot alle goede werk, voorzichtig in het beoordelen en veroordelen van anderen, loyaal, nederig en zachtmoedig in de omgang, gretig in het luisteren en getuigen, actief in het scheppen van en het medewerken aan nieuwe vormen van medemenselijke bijstand.

Wat hun internationale en bovennationale verantwoordelijkheid betreft, staan de katholieken dus voor een moeilijke tweevoudige opdracht.

Het missiewerk, in zijn totale opzet en met name in zijn charitatieve, sociale, technische en organisatorische aspecten, vraagt dringend om modernisering, om efficiënte inschakeling van meer lekenhulp en deskundigheid, om meer samenwerking en meer efficiëntie in de hulpverlening aan de betrokken missiegebieden. Missiepropaganda, lekenopleiding, wetenschappelijk onderzoek, financiering: alles dient opnieuw te worden bekeken en gekorrigeerd, opdat de missie in de veranderde wereld haar doel kan verwirkelijken en de liefde Gods voor een noodlijdende wereld openbaar kan maken. De Kerk kan niet worden geplant in een gebied, zonder dat zij, die door de Kerk worden gezonden (priesters en leken gelovigen) in dat gebied op aangepaste wijze en met alle beschikbare moderne middelen gerechtigheid en liefde realiseren.

Het is om deze reden, dat wij met heel ons hart de oprichting van het Kardinaal van Rossum-Instituut toejuichen. Er is een orgaan nodig, waarin deze katholieke verantwoordelijkheid levend wordt en opnieuw gevoed en geactiveerd. Er is coördinatie nodig en kracht en goed opgezette hulpverlening vanuit een opnieuw gesti-

muleerd en ingezet thuisfront. Het initiatief van prof. Zeegers in deze is uitermate belangrijk en niemand moge uit het artikel „te zijner intentie” in ons vorige nummer geplaatst, konkluderen dat wij, hoe dan ook, tegenstanders van het KAROSI zouden zijn.

Wij betreuren het alleen, dat de ijver voor KAROSI prof. Zeegers heeft verleid tot soms al te absolute formuleringen en tot een te weinig genuanceerde en positieve stellingname tegenover nationale, gouvernementele en intergouvernementele initiatieven en activiteiten. Tevens achten wij het noodzakelijk, dat de katholieke verantwoordelijkheid voor alle nationale en internationale arbeid voor de minderontwikkelde gebieden, in samenwerking met nationale organen, regeringen en met de Verenigde Naties, niet in het gedrang komt door al te rigoureuze eisen en voorwaarden, geformuleerd vanuit een te negatieve benadering. Het KAROSI zouden wij nooit kunnen zien als het orgaan dat het voor katholieken minder nodig maakt om voluit en met alle kracht mee te werken, loyaal en belangeloos, aan alle zinvolle werk voor de minderontwikkelde gebieden, door wie dan ook in zinvolle verbanden ondernomen. Zelfs deze suggestie mag niet worden gewekt. Dan zou immers het KAROSI worden opgeblazen tot een monsterinstituut, waarin katholieken *alles* zouden moeten onderbrengen wat zij aan verantwoordelijkheidsbesef bezitten t.o.v. de verschrikkelijke nood, waar twee derde van de wereldbevolking mee te kampen heeft. KAROSI heeft te maken met nieuwe missionaire wegen, met missionaire coördinatie en met alle sociale, culturele, technische en andere bijstand, waardoor het missiewerk dient te worden begeleid.

Bij het zoeken naar nieuwe wegen dient elk voorbarig kategorisch spreken te worden vermeden en dient geen enkele serieuze poging van geloofsgenoten, die evenzeer zoekende zijn, te worden gedeklasseerd. Elk nieuw initiatief zal zijn eigen grenzen moeten kennen en zich nergens moeten verabsoluteren.

Wij zeggen niet, dat prof. Zeegers in deze opzichten alles anders ziet of andere doeleinden nastreeft. Wij zien alleen, gewaarschuwd door zijn openbare toespraken, dat prof. Zeegers niet geheel het gesignaleerde gevaar ontloopt.

Wij hopen hem en zijn medewerkers nergens te hebben gekwetst. Wij hopen dat het KAROSI (en via het KAROSI de missie en de missiegebieden) een goede toekomst krijgen. Wij hopen dat de katholieken *con amore* en in alle daadwerkelijkheid zullen meedoen in het werk van de NOVIB en van alle gouvernementele en intergouvernementele organen voor de onderontwikkelde gebieden. Wij hopen dat mede door de deskundige en ijverige medewerking van prof. Zeegers deze eerlijke wensen worden vervuld. „Op hoop van Zeegers” dus, en met aanbidding van al onze gebrekkige goede wil.

Redaktie.

het wonder

„Lourdes en Zijn Wonderen“

In 1958 zal het honderd jaar geleden zijn, dat in Lourdes, een boerenplaatsje aan de voet van de Pyreneeën in Frankrijk, Maria verscheen aan Bernadette Soubirous. Sindsdien is Lourdes een begrip. Katholieken ervaren dit onaanzienlijk stadje als het grootste „genade oord“ van de wereld; niet-katholieken kennen Lourdes eveneens: soms als rarekiekkast of verzamelplaats van het reinste bijgeloof, ook als raadsel waar men geen weg mee weet met daaromheen nog een scala van kwalificaties, waarin onverschilligheid zeker niet de minste plaats inneemt.

Mrg. Théas, bisschop van Tarbes en Lourdes, heeft ter viering van dit eeuwfeest opdracht gegeven een film te vervaardigen, die gelovigen en ongelovigen een zuivere indruk zou geven van het wonder dat Lourdes zelf is. Dat deze opdracht in handen werd gesteld van de filmer Georges Rouquier mag op zichzelf al verwonderlijk heten, wanneer men „Farrébique“ van deze filmer kent.

Het resultaat van zijn arbeid kan naar mijn gevoelen een wonder genoemd worden.

Van Rouquier, die op zo'n indringende en objectieve wijze seizoenen en mensen in zijn „Farrébique“ wist vast te leggen, kon men geen oppervlakkigheid noch subjectieve verslaggeving verwachten. Dat toch hij werd aangezocht om Lourdes te „verslaan“ pleit voor de instelling van de opdrachtgevers, die een eerlijk verslag kennelijk niet vreesden en aan „gekleurde“ reportage geen behoefte bleken te hebben.

De film „Lourdes en zijn wonderen“ heeft de bisschop van Tarbes niet teleurgesteld. Integendeel. „Het is onze wens“, zo schrijft hij, „dat deze film wordt gebruikt om over heel de wereld de mensen voor te bereiden op het eeuwfeest, dat wij in 1958 zullen vieren“.

Zo zullen dus mensen, overal in de wereld kennis gaan maken met Lourdes via Georges Rouquier.

Een nuchtere, zakelijke, vooral niet sentimentele man, die met grote gereserveerdheid met zijn bescheiden apparaturen naar de bedevaartsplaats is getrokken, om daar „los van ieder verhaal“ zijn verslag te schrijven. „Waarheid, niets dan waarheid“ wilde hij, en bijna koud en harteloos heeft hij alles wat hij daar zag aan het even harteloos registrerende celluloid toevertrouwd.

Het resultaat is een zuiver beeld van Lourdes, een stad waar de ellende van heel de wereld

samenstroomt, om troost en verlichting en — zo God het wil — genezing. Een stad van negocianten, die aan die ellende hun verdiensten hebben en op smakeloze wijze vermeerderen. Een stad van geloof bovenal, geloof en godsvertrouwen.

Wie in Lourdes is geweest weet dit als de sterkste ervaring. Ellende bovenmate, maar hoog daarboven uit, geloof. Is het geen wonder, dat juist een zo objectieve benadering als Rouquier heeft toegepast tot resultaten heeft geleid, die nu precies overeenstemmen met de werkelijkheid, zoals bezoekers die hebben ervaren.

Hiermee is dan bewezen, dat het wonder Lourdes, om gekend te worden een objectieve benadering juist gedoogd en dus geen overgave vooraf nodig heeft.

Maar dan zal men de waarde van Lourdes niet moeten afwegen naar het aantal wonderbare genezingen dat er plaats vindt, of het geloof dat men daarin kan opbrengen, maar veel meer in wat dit oord in de menselijke ziel tot stand vermogen mag te brengen.

Rouquier raakt dit precies, wanneer hij zich ergens in zijn filmisch verslag tot de toeschouwers richt: „In Lourdes zijn de echte wonderen zeldzaam, maar betekent dan voor de duizenden die ongenezen huiswaarts keren de bedevaart een teleurstelling? De pelgrim neemt in zijn ogen het schouwspel mee van een leven van Geloof en van Naastenliefde, dat misschien een ommekeer heeft gebracht in zijn hart. Maar dat zijn genezingen, die de film niet kan laten zien....“

Dit uit de film ervaren lijkt mij ook de verrijking, die de toeschouwer mee naar huis neemt.

Toch blijkt dit niet iedereen gegeven, wat men overigens niet mag verwijten aan de filmer, lijkt mij. Er blijkt ergens zoiets als ontvankelijkheid voor deze rijkdom in beginsel aanwezig te moeten zijn, althans hoe is het anders te verklaren dat de beelden uit deze film een journalist, volgens zijn verslag, „... een onbehaaglijk en naargeestig gevoel hebben gegeven. Gevoelens, die werden opgewekt door de beelden van de bedevaarten, die op zichzelf zonder enige twijfel indrukwekkend zijn, maar bij de gedachte waaraan ik mij toch nooit meer zal kunnen losmaken van de vele „bijverschijnselen“ die de (katholieke) filmkunstenaar Rouquier in deze driedelige documentatie zo zakelijk en zo onbarmhartig scherp heeft vastgelegd“.

LIJDEN EN GODSVERTROUWEN

„Lourdes en zijn wonderen” valt in drie scherp te onderscheiden gedeelten uiteen: Témoignages (Getuigenissen), Pélérinage (Bedevaart), Imprévu (Onvoorzien).

De film opent met een drietal bezoeken aan personen, die in Lourdes genezing vonden. De filmer ondervraagt hen, leest stukken voor uit de officiële rapporten, maar laat vooral de onder-vraagden aan het woord.

Een brok reportage, dat bijzonder indrukwekkend wordt door de eenvoudige verteltrant van de genezenen en de ongevoelige, maar zuivere registratie.

In het tweede deel zijn wij een dag pelgrim met de pelgrims. Een enorm knap stuk filmwerk waar de filmkunstenaar Rouquier zijn gave niet onder de korenmaat kon houden. Zonder een enkel stukje commentaar schiet hij zijn beelden en monteert ze tot een verbijsterende stroom, die de toeschouwer soms in letterlijke zin de adem beneemt en de keel toesnoert. Het komen en gaan bij de baden, de onderdompeling in het ijskoude piscinewater, de ziekenmis en communie, het ziekenvervoer, de maaltijd, bij de grot, de wonderbare bron, de sacramentsprocessie en -zegening, aanroepingen, de lichtprocessie en het nachtelijk gebed, dat alles in één prachtige zwaai geordend tot een zuiver verslag en tevens tot een brok boeiende filmkunst.

Door de montage van deze fragmenten, de suggestieve ordening, springt dat bijna roekeloze Godsvertrouwen van zieken en ziekendragers, van pelgrims en tenslotte ook van de toeschouwers als een triomf van deze film te voorschijn en legt hierdoor het zuivere beeld van het zo vaak gefrustreerde Lourdes vast.

Het derde deel „Onvoorzien”, was inderdaad aanvankelijk niet geplant.

Maar tijdens het filmen, deden zich enkele wonderbare genezingen voor. Toevallig waren deze gelukkigen in het tweede deel op een of andere

wijze door de camera gegrepen, een aanleiding om nu ook iets te vertellen van de officiële „verwerking” van een genezing.

Ook dit derde deel is een onpersoonlijk verslag met heel sporadisch hier en daar een persoonlijk nootje.

De film eindigt met een kort woord van Rouquier zelf.

„Misschien”, zo zegt hij „houden deze genezingen geen stand. Misschien ook worden ze niet als wonderdadig erkend. Maar ik heb U deze feiten willen laten zien, zoals wij ze zelf hebben waargenomen”.

U mag dus zelf oordelen. De film wil niet meer doen dan U zo objectief mogelijk verslag doen van „Lourdes en zijn wonderen”.

In deze intentie is Georges Rouquier volkomen geslaagd, meen ik en daarnaast heeft hij aan de filmkunst een goede dienst bewezen.

Meerdere malen bij het zien van zijn werkstuk, heb ik moeten terugdenken aan de reportage-cyclus „Why we fight” van Frank Capra. Een serie montages van journaals, die deze ras-artiest samenplakte tot een adembenemend relaas van achtergronden en geschiedenis van de tweede wereldoorlog.

Ook hier, evenals bij Rouquier, stukken reportage, die samengevoegd op een heel bijzondere wijze dramatisch vermogen krijgen en in staat zijn te ontroeren.

U moet dit maar eens gaan ervaren naast die andere ontroering, waarover ik in het voorgaande sprak, en dus niet verzuimen, wanneer U in de gelegenheid is, dit bijzondere en bijzonder ernstige werk, een filmwonder zou ik willen zeggen, te gaan zien.

Ger van Vlijmen.

(Het Plein vertoont deze film op maandag 25 februari, zie agenda).

Wereld plein

VOOR BLANKE ALLEEN 'WIT' BLOED.

Zuidafrikaanse artsen hebben zich uitgesproken voor een scheiding in 'zwart' en 'blank' bloed voor transfusies. De Zuidafrikaanse raad voor geneeskunde en tandheelkunde heeft een voorstel aangenomen, volgens hetwelk bloed van niet-blanken, bestemd voor transfusie, gemerkt dient te worden met een zwarte kaart, om te voorkomen dat het wordt gebruikt voor een blanke patiënt.

De Maasbode.

DE BELANGRIJKSTE GEBEURTENIS UIT DE GESCHIEDENIS.

In zijn boek 'Protestant, Catholic, Jew: An Essay in American Religious Sociology' vermeldt de Amerikaanse socioloog Will Herberger het resultaat van een enquête onder een aantal vooraanstaande Amerikanen. Hen werd gevraagd de honderd belangrijkste gebeurtenissen uit de wereldgeschiedenis te noemen. Op de eerste plaats kwam de ontdekking van Amerika door Columbus. De geboorte en de kruisdood van Christus kwamen op de veertiende plaats, samen met de ontdekking van de röntgenstralen.

HET BLOEDIGE WITTE DOEK.

Het Oostenrijkse blad 'Die Furche' is de titels nagegaan van 518 films, die het laatste jaar zijn uitgekomen. Het meest voorkomende woord in deze titels was 'duivel' (twaalf maal); daarna volgden: hel, zonde, opstand, leugen, razia, rebellen, angst, terreur, wraak, verleider, vijand, dood, doodsangst, gangster, moord, jacht, geweld, slavinnen, bloed, goud, gruwel, rivalen, mensenroof, schaduw, canaille, zwaard, haat, vuur, zwendel, vergif, dodeneiland en moordenaar. Ook de woorden 'genade, wet en gerechtigheid' kwamen in de titels voor, doch steeds voorafgegaan door 'zonder'.

GEZINSLEVEN.

Bij het toelatingsexamen van een lyceum in West-Duitsland vroeg men 120 meisjes om een tekening te maken, die voorstelde hoe zij de zondag doorbrachten. Bijna 90 procent van de meisjes tekende een alléenspelend kind. Ouders kwamen op geen enkele tekening voor, met één uitzondering: daar wuifde een kind de ouders toe, die in een auto wegreden. Slechts drie kinderen beeldden de gemeenschappelijke kerkgang af.

Offenes Wort.

DE MENS.

Third Avenue in New York. Een door een viaduct overbouwde, halfdonkere, altijd smerige straat. Pandjeshuizen naast antiquariaten. Kroegen en een lokaal van het Leger des Heils.

Een magere man met oude, grote ogen zakt in elkaar. Een politie-agent komt aangeslenterd. Hij rent niet, hij loopt niet, hij komt aangeslenterd. Hij draait de man met zijn stok om en tast naar de borst van de man. Niet om zijn hartslag te beluisteren, maar om naar papieren te zoeken. Plotseling haalt de agent een vettig identiteitsbewijs uit de gerafelde jas van de man tevoorschijn, leest en knikt. Daarna kijkt hij, of de man nog leeft.

Frankfurter Hefte.

VERANTWOORDELIJKHEID.

In de 'Süddeutsche Zeitung' schrijft Werner Friedmann over de proefnemingen met de waterstofbom: 'Wie vergif mengt door de soep van zijn medemens, moet wegens poging tot moord terecht staan, ook al heeft het slachtoffer de soep niet aangeraakt. Wie een werkring heeft, die hem voortdurend met vele andere personen in aanraking brengt, ofschoon hij weet dat hij aan een besmettelijke ziekte lijdt, wordt wegens nalatigheid ter verantwoording geroepen. En wie maar op straat een zevenklapper gooit, loopt het risico wegens wangedrag in hechtenis genomen te worden. Maar hoe staat het met degenen, die in het openbaar en ongehinderd onze lucht verpesten en zich opmaken, de mensheid een thans nog onzichtbaar graf te graven, doordat zij voor de komende geslachten ziekte, misvorming en dood zaaien?'

ST. MAARTEN LEEFT NOG.

Twee Amerikaanse soldaten, die het postkantoor van Frankfort binnenliepen, werden om een bijdrage gevraagd voor de Hongaarse vluchtelingen. Zonder iets te zeggen, trokken zij beiden hun jas uit, gaven die aan de verblufte collectant, en verlieten het postkantoor zonder ook maar hun naam te noemen.

Associated Press.

KERSTNACHT.

In het elegante Criterion Restaurant in het Londense stadsdeel Mayfair heeft men een kerstfeest voor honden gegeven.

Meer dan tweehonderd honden, alle met indrukwekkende stambomen, waren hier toe aanwezig. Kelners in rok bedienden de gasten met hondenbrood en worst, en ook aan 'de baasjes en vrouwtjes' werd het een en ander geserveerd. Er was ook een kerstboom, met aan de takken hondenbrood in de vorm van beenderen.

Die Furche.

HET RESTANT MENS.

Een hoogleraar aan de universiteit van Michigan, Miller, is van mening, dat tegenwoordig niemand meer in staat is om geheimen te bewaren, wanneer men hem aan een hersenspoeling onderwerpt. Miller noemt als zodanig verdovende middelen, elektrische behandelingen en 'wetenschappelijke uithongering'. Door het onttrekken van bepaalde vitamines kan men de geestelijke weerstand van iedere mens breken, zoals de Sovjet-Russische en Chinese methoden hebben aangetoond. Prof. Miller trekt hieruit de conclusie dat men in het vervolg slechts aan die mensen geheimen toevertrouwen kan, die bereid zijn zelfmoord te plegen wanneer zij gevangen worden genomen. 'Zelfmoord als laatste middel om de menselijke waardigheid te beschermen', tekent een Amerikaans blad hierbij aan.

HET EVANGELIE IN PRAKTIJK.

'Als iemand u op de rechterwang slaat, keer hem dan ook uw andere wang toe' (Mat. 5:39)

In Montgomery, in het zuiden van de Verenigde Staten, is de scheiding van blanken en negers in de autobussen opgeheven. Het actiecomité van negers, dat door het organiseren van een boycot van de buslijnen de opheffing van de rassenscheiding heeft weten door te drijven, heeft nu richtlijnen gepubliceerd voor negers, die de autobussen gebruiken.

Hierin zegt men onder andere:

— Ga niet demonstratief naast een blanke zitten, tenzij er geen andere plaats vrij is.

— Als je wordt uitgescholden, scheld dan niet terug. Als je opzij wordt geduwd, duw dan niet terug.

— Als je geslagen wordt, sla dan niet terug.

— Als een andere neger gemolesteerd wordt, sta dan niet op om hem te hulp te komen.

— Laat altijd je naastenliefde en goede wil uitkomen.

AGENDA

FEBRUARI

1957

MAART

maandag
25
februari
8 uur

CULTURELE AVOND

Over de wonderen van Lourdes wordt veel geschreven en gesproken. Naar onze mening geeft de film

„Lourdes en zijn wonderen“

van Georges Rouquier een voortreffelijk beeld.

Deze avond is alleen toegankelijk voor houders van uitnodigingen. Dezen kunt u schriftelijk of telefonisch aanvragen aan ons bureau, ze worden u dan kosteloos toegezonden.

maandag
4
maart
8 uur

DISPUUT AVOND

Wij legden de vraag

„Radio en televisie: nationaal of levensbeschouwelijk?“

ter beantwoording voor aan de heren J. B. BROEKSZ (VARA), GERARD HOEK (NCRV), PROF. Dr. N. R. A. VROOM (hoogleraar-directeur rijks-academie van beeldende kunsten te Amsterdam).

Na de inleidingen VRIJE DISCUSSIE.

vrijdag
8 maart
8.30 uur

EERSTE VASTENPREEK

in de r.k. kerk aan het MONNIKENDAMPLEIN door PATER S. JELSMA. Onderwerp: „Het bedreigde verlangen“.

Voor nadere gegevens zie blz. 13.

maandag
11
maart
8 uur

ONTMOETINGSVOND

Ds. WERNER van de stichting „Albert Schweitzer Fonds“ gaat met ons op bezoek bij Prof. dr. Albert Schweitzer.

Aan de hand van de foto's, muziek en boekwerken zal hij u vertellen van deze mens en zijn werk in Lambarene in Afrika.

vrijdag
15 maart
8.30 uur

TWEDE VASTENPREEK

Onderwerp: „De onzekere toekomst“.

Voor nadere gegevens zie blz. 13.

maandag
18
maart
8 uur

CULTURELE AVOND

Over

„Geestelijke betekenis en achtergronden van de moderne beeldende kunst“

zullen met elkaar en met de zaal van gedachten wisselen:

MARIUS VAN BEEK, beeldhouwer en kunstschilder van het dagblad De Tijd, PAUL CITROEN, kunstschilder (gevr.).

vrijdag
22 maart
8.30 uur

DERDE VASTENPREEK

Onderwerp: „De mensheid verraden“.

Voor nadere gegevens zie blz. 13.

maandag
25 maart
8 uur

VRIJE GESPREKAVOND

TOEGANG GRATIS

CONTINENTAL BODEGA

DEN HAAG

KORTE POTEN 1

redactie

- Pater S. Jelsma
- ir. Ton Groothuis, Arie van den Heuvel
- Truus Miltenburg
- Piet Reckman, drs. Theo Scholten
- Fietje Steegers, drs. Koos de Valk
- Ger van Vlijmen

4e jrg. No. 2

PLEIN 1957

Versijnt iedere maand behalve in augustus

Administratie:

Bezuidenhoutseweg 17 - Den Haag

Abonnementen:

per jaar f 4.50 - per half jaar f 2.25

Losse nummers 40 ct

Telefoon: 858443

Giro: 1334

Verschenen is de goedertierenheid en mensenliefde van God, onze Zaligmaker. Hij heeft ons gered — niet om werken van gerechtigheid, door ons verricht, maar louter uit barmhartigheid van zijn kant — door een doopsel, waarin wij werden herboren en vernieuwd door de Heilige Geest. Hij heeft Die immers overvloedig over ons uitgestort door Jezus Christus, onze Zaligmaker, opdat wij door zijn genade gerechtvaardigd, erfgenamen zouden zijn met de hoop op eeuwig leven.

**Brief van Paulus aan Titus
3 : 4-7.**
